

Собакарь Андрій Олексійович
завідувач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ БЕЗПЕКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

Подальше підвищення швидкостей транспортних засобів, різке збільшення автопарку, реалізація нових принципів руху висувають на порядок денний питання щодо розробки основних напрямів підвищення безпеки сучасних транспортних систем. Проблема стає особливо актуальною у світлі розвитку процесу інтеграції України у Європейський транспортний простір, де суворо відстежується виконання обов'язків держави перед громадянами щодо безпечного пересування на території держави та за її межами, де діють свої стандарти стосовно безпеки пасажирів, виплат відшкодувань у разі затримок рейсів, аварій та катастроф. Ситуація підсилюється зростаючим ступенем зносу транспортних засобів, цілеспрямованим ігноруванням вимог та норм безпеки учасниками транспортного процесу. За кількістю порушень за рік ми перевершуємо усі європейські держави разом узяті, а за кількістю загиблих серед працездатного населення Україна втрачає щорічно невелике місто. Особливо складна ситуація спостерігається на автомобільному, міському електричному та залізничному транспорті.

Такий стан зумовлений наявністю численних факторів, серед яких найбільш значущими є неадекватність установленої законодавством відповідальності у сфері транспорту соціальній небезпеці вчиненого правопорушення; низький рівень дорожньої дисципліни учасників транспортних сполучень; недостатній рівень водійської майстерності; недостатній рівень забезпеченості транспортного процесу відповідними за своїми параметрами шляхами сполучення; фактична відсутність системи організаційно-планувальних та інженерних заходів, спрямованих на вдосконалення організації руху транспорту; низький рівень надання медичної допомоги потерпілим у транспортних пригодах тощо.

Усе це негативно позначається на загальному стані транспортної безпеки, що є складовою національної безпеки та інтегральним показником захищеності прав та інтересів учасників транспортних сполучень. Під забезпеченням транспортної безпеки варто розуміти соціальний процес діяльності відповідних суб'єктів суспільних відносин із запобігання аваріям та інцидентам на транспорті, забезпечення права особи на безпеку у широкому значенні (захист життя, здоров'я, загалом конституційних прав громадян). При цьому пріоритетним напрямком забезпечення транспортної безпеки є запобігання реальним та потенційним загрозам виникнення аварій і катастроф на транспорті та їх наслідкам, а це можливо різними засобами правової охорони, серед яких найбільш виразно виділяються кримінально-

правові.

Мова йде про криміналізацію суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з експлуатацією транспорту. Кримінальний кодекс України містить окремий розділ «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту», який обіймає 17 статей. Найбільш прийнятною є класифікація цих злочинів залежно від сутності злочинних діянь, а також конкретного виду транспорту, а саме:

1) злочини проти безпеки руху та експлуатації залізничного, водного або повітряного транспорту, вчинювані працівниками транспорту та особами, які здійснюють їх ремонт (порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту – ст. 276 КК);

2) злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, пов'язані з пошкодженням шляхів сполучення або транспортних засобів (пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів – ст. 277 КК; пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів – ст. 292 КК);

3) злочини, пов'язані з угоном, заволодінням та захопленням транспорту або вчиненням інших умисних дій, що дезорганізують його діяльність (угоном або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна – ст. 278 КК; блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства – ст. 279 КК; примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків – ст. 280 КК; незаконне заволодіння транспортним засобом – ст. 289 КК);

4) злочини, пов'язані з порушенням правил повітряних польотів або використанням повітряного простору (порушення правил повітряних польотів – ст. 281; порушення правил використання повітряного простору – ст. 282 КК);

5) злочини, пов'язані з порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту (порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами – ст. 286 КК; випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації – ст. 287 КК; порушення правил, норм і стандартів, що стосуються убезпечення дорожнього руху – ст. 288 КК);

6) злочини, пов'язані з порушенням чинних на транспорті правил (порушення чинних на транспорті правил – ст. 291 КК; самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда – ст. 283 КК);

7) злочини, пов'язані з ненаданням допомоги судну та особам, що зазнали лиха (ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха – ст. 284 КК); неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден – ст. 285 КК);

8) інші злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту (знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу – ст. 290 КК) [1, с. 56].

Аналіз норм кримінального законодавства щодо охорони суспільних відносин у сфері безпеки руху та експлуатації транспортних засобів засвідчує, що далеко не усі аспекти, пов'язані з визначенням та чіткою кваліфікацією таких злочинних діянь, отримали вичерпне законодавче оформлення або належне судове трактування. Серед норм кримінального законодавства, що

стосуються кваліфікації названих порушень, на нашу думку, вимагають уточнення такі положення: перелік видів транспортних засобів, що стосуються дорожньо-транспортної пригоди; встановлення часових параметрів настання смерті потерпілого у результаті дорожньо-транспортної пригоди; умови та призначення покарання тощо.

Отже, необхідність кримінально-правової охорони суспільних відносин, пов'язаних з безпекою руху та експлуатацією транспорту, не викликає сумнівів, а її вдосконалення вбачається в такому:

1. Кримінологічна характеристика транспортних пригод вказує на необхідність розділення причин скоєння таких злочинів на відповідні групи для більш повного та якісного дослідження цієї проблеми, а також для поліпшення організації профілактичної роботи.

2. При порушенні чинних на різних видах транспорту правил немає принципової різниці ні в механізмі настання суспільно небезпечних наслідків, ні в їх кількісно-якісних показниках. Саме тому позиція законодавця, який встановлює у диспозиціях злочинів, схожих за своїм складом та механізмом вчинення, різні суспільно небезпечні наслідки, здається недостатньо обгрунтованою. Відтак необхідно уніфікувати зазначені норми, встановивши в них єдині суспільно небезпечні наслідки, в разі спричинення яких настає кримінальна відповідальність. До таких суспільно небезпечних наслідків слід віднести лише заподіяння середньої тяжкості, тяжких тілесних ушкоджень або загибель людей [2, с. 173].

3. Визначення усіх причин та умов скоєння транспортних пригод, їх систематизація та узагальнення, а також виявлення ступеня впливу цих причин та умов на механізм зазначених пригод відіграють значну роль для профілактики злочинів на транспорті. У зв'язку з цим існує необхідність ретельного обліку кримінологічно важливої інформації, на основі якої повинна будуватися боротьба із суспільно небезпечними транспортними злочинами.

4. Враховуючи особливості мотивації поведінки осіб, які скоїли транспортні злочини з необережності, доцільно запровадити (з урахуванням зарубіжного досвіду) специфічні заходи кримінально-правового характеру до таких осіб, а також розробити систему профілактичних заходів досліджуваного виду злочинів.

Необхідність оптимізації кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері забезпечення транспортної безпеки залишається поза всяким сумнівом, адже високий рівень дорожньо-транспортної аварійності, терористична «привабливість» об'єктів транспорту, значна матеріальна та моральна шкода, що завдається такими злочинами, вимагає вжиття державою рішучих заходів до запобігання або нейтралізації зазначених суспільно небезпечних діянь.

---

1. Мисливий В. А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.08 / Мисливий Володимир Андрійович. – Дніпропетровськ, 2005. – 543 с.

2. Бабанін С. В. Кримінальна відповідальність за порушення чинних на транспорті правил : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Бабанін Сергій Володимирович. – Дніпропетровськ, 2008. – 187 с.